

JAKÝ JE NÁŠ SVĚT DÍKY PSŮM, A JAKÝ BY BYL BEZ NICH?

Jana Jašová: *Psí dny*
Meander, Praha 2020, s. 272

Petra Žallmannová

Číst uprostřed zimy o parných letních dnech, tedy těch takzvaných „psích dnech“, mi udělalo dobře. Konečně jsem se trochu zahřála, alespoň na duchu. Veselých a přitom dobře napsaných, skvěle ilustrovaných a důstojně vypravených knih pro děti ve věkové kategorii 10+ není věru tolik. Slovem „veselý“ přitom nemyslím „plytký a banální“, ani záměrně uřehtaný stylem „skluz na banánové slupce“. Příběh je podepřený jazykovým vtípem a situační komikou. Ne, prosím, nenechte se odradit, když řeknu, že je to kniha o mluvících psech v kosmické raketě a jejich přátelství s lidmi. Věřte mi, je to opravdu moc příjemné čtení.

Autorka Jana Jašová je vypsaná. Nedokážu to jinak pojmenovat. Má vytříbený styl, přitom když je potřeba, přihodí tu a tam ne úplně slušnou nadávku, mluví jazykem dnešních dětí, ale popisné pasáže šperkuje bohatým

a zajímavým slovníkem. Ví, co funguje, kdy napětí ubrat, kdy přišlápnout příběhu plyn, nehraje si na filosofku ani moralizátorku, ale umně dosáhla toho, že se nad mnoha situacemi člověk bezděky zastaví a přemýšlí kamsi dál, za příběh. Dává si pozor na charakterovou čitelnost a jednoznačnost postav i na zcela přiznané genderové vyvážení (a to v případě lidí i psů, čemuž tleskám). Více či méně a jakoby mimoděk se opírá do témat šikany, rasismu, společenského vyčlenění školních dětí, zejména těch, které vypadávají z mainstreamu – obézních, rasově odlišných, nadprůměrně inteligentních, dětí ze sociálně slabých rodin, nebo naopak dětí žijících v přepychu, ale trpících samotou. Samota a přátelství, ať už mezi jedinci stejného živočišného druhu, nebo mezidruhové, je leitmotivem *Psích dnů*. Autorka píše pevně a kompaktně, ví, kam směřuje a proč.

Psí dny jsou trochu detektivka a trochu sci-fi, ale taky trochu společenský humoristický román. Nechybějí v něm dramatické honičky s padouchy, bláznivý vědec, podnapilý bezdomovec, plnoštíhlá hrdinka zaseknutá při útěku ve sklepním okénku, robotická kočka a odchyťová služba jedovatých hadů. Pak je tam taky hromada zajímavých a skvěle vykreslených psích postav – od tupých, zmanipulovaných rotvajlerů přes senilní pudlice a maltézačky, jejichž paničky trpí „*Alzáckhamrovou chorobou*“, neohrožené kolie až po duchovně založeného jorkšira a vysoce postavenou čivavu jménem Velký Gatsby. Je to příběh o cestě za zlatým grálem, příběh o přátelství, o hledání sebedůvěry a sebeúcty. A je to taky příběh o bandě hafanů, kteří naplňují velkolepou záchranou misi.

Rebece Voříškové, čerstvé absolventce šesté třídy v Kostelci, právě začaly prázdniny. Její hlavní obavou je, že si v knihovně špatně vybere čtení na následující dva měsíce. Pokud ji zvolené knihy nebudou bavit, je nahraná. Nejde na tábor ani na dovolenou, babičku má o dvě patra níž, počítač nevlastní, na telefon s internetovým připojením si šetří. Pomáhá babičce, která jezdí uklízet do „*té lepší části*

města“ a chodí tam venčit psy lidem, kteří si je pořídili, ale nemají na ně čas. Ani ve snu by ji nenapadlo, že se stane „*Mediátorkou*“. V Kostelci se totiž chystá něco velkého. Začala se naplňovat podstata Procroutovy otce Šarika o psím ráji: „*Až rudou září špice zaplane, / budí to znamením neklamným, / že našeho vyhnání konec nastane, / a pac dáme útrapám neblahým. / Až vrch archy s létem osíří, / až nastanou dny, jež psími lidé zvou, / z říše snů černý stín se vynoří / a vezme psy v zem zaslíbenou.*“ Tou špicí je myšlena rozhledna nad Kostelcem zvaná Rafanda, tedy ona to není rozhledna, je to průzkumná kosmická raketa Lassie IX, v níž tisíc let po Anupovi ztroskotali na Zemi první psi. A tím černým stínem je myšlena černá micka, tedy on je to inteligentní palubní počítač „*Micka*“ (zkratka pro výrobce, jímž je Mezigalaktická inteligentní caniská computerová asociace). Prostě a jasně, až to bude možné, odletí vyslanci pozemských psů zpět na svou domovskou planetu a zorganizují přesun všech pozemských soukmenovců zpátky domů. A ta doba nastala právě teď!

Mediátorce milující sladkosti je podán „*komunikátor*“ v podobě lahodného čokoládového bonbonu, který jí umožní rozumět psí a kočičí řeči. A od té chvíle se Rebece nepřestává divit. Jejím úkolem je odjet do Prahy a získat tam orichalkum, bájnou slitinu, bez níž nemůže psí raketa znovu vzltnout. Na vznik orichalku se čekalo velice dlouho a teď je konečně zase k dispozici. Zní to jednoduše, ale jednoduché to není. Mediátorka sáhne do úspor a vyrazí v doprovodu Micky, komandérky kolie Belindy a prvního důstojníka jezevčíka Bena na vlak.

Zcela neplánovaně se do akce přimíchá i bývalý Rebečin spolužák David. Společně dorazí k pražské vilce, v jejímž sklepě penzionovaný vědec Evald Steiner skutečně vyrobil orichalkum. Na tento fakt už však bohužel přišli i členové gangu Lajčini mstitelé, kteří chtějí tuto cennou slitinu získat pro sebe. Díky Steinerově sousedce, drobné dívce Lindě, a maketám zbraní jejího otce, se jim

přece jen podaří do domu dostat, Steinerova přesvědčit, aby jim malý kousek orichalku věnoval, a vydat se na napínavou cestu zpět do Kostelce. Steiner s předáním orichalku souhlasí jen pod podmínkou, že odlet raketoplánu spatří na vlastní oči, a tak se ke skupině dětí a zvířat přidá.

Není to lehká cesta, z vlaku se musí neplánovaně vystoupit, orichalkum je odcizeno, svalovec Vasil přiváže Evalda k okénku na toaletě a nikdo nemá peníze, ale díky soudržnosti a upevňujícímu se přátelství ve skupině se podaří spojit síly, pronásledovatele přelstít a cestu dokončit. Při nočních honičkách Prahou jim pomůže Davidův bratr, na cestě domů zase Rebečina rázná babička. Mise HAF je splněna, orichalkum je dopraveno do kosmické lodi.

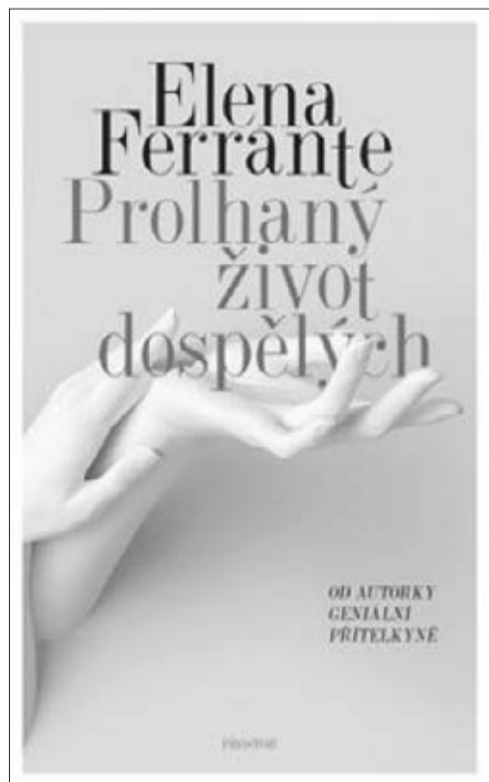
A co se stane teď? No, Rebece má jasno, dostala od babičky befelem, že musí být doma na večeri. Raketa je funkční a startu nic nestojí v cestě. Ale chce se chlupaté posádce ze Země pryč? Docela si tady na soužití s lidmi zvykli... Už se jim podařilo lidskou rasu slušně vytrénovat, navíc je nejasné, jestli to lidé bez psů vůbec mají na Zemi sami šanci zvládnout, nebylo by tedy škoda odletět? Ale je to jejich poslání a potrefený Šarik viděl do budoucnosti, takže odletět prostě musejí (a to se ví na beton, Šarik totiž předpověděl i čipování!). Noční start kosmické lodi vidí jen pan Ledabyl s lahváčem v ruce... A tomu ráno neuvěří ani jeho žena. Nevěří tomu ani on sám.

Tak dobře se to četlo, škoda, že už je to dočtené! Tak pěkně se na to dívalo! Ilustrace Andrey Tachezy jsou prostě skvostné – ty velké, celostránkové, i ty menší, které s drobnými replikami provázejí text téměř na každé dvoustraně. Kniha je nádherná (i když překvapivě těžká), s pevnými deskami, příjemnou grafickou úpravou a skvostným látkovým hřbetem. Nakladatelství Meander se v poslední době zaměřuje spíš na mladší čtenáře, s touto knihou pro starší děti však rozhodně nešláplo vedle. ■

DOSPÍVÁNÍ: VZRUŠUJÍCÍ TÉMA, NEBO NUDA?

Elena Ferrante: *Prolhaný život dospělých*
Z italštiny přeložila Sarah Baroni
Prostor, Praha 2020, 368 s.

Zuzana Kultánová

Italská senzace Elena Ferrante vydala novou knihu, která byla ve světě, aspoň to tak vypadá podle recenzí, opět vřele přijata. Má autorka stále co říci i po *Geniálních přítelkyních*? Je schopná nám ukázat opět novou tvář Neapole a uhranout zpracováním příběhu i tématu?

Tajemná spisovatelka předkládá příběh dospívající dívky, který nám tentokrát není prezentován pohledem zezdola, jako to bylo

u tetralogie, ani v ní nevystupuje žena, jež se vymanila ze své sociální vrstvy (otázka je, zda skutečně), jako je tomu u všech knih Eleny Ferrante. Zavádí nás do prostředí kultivované střední třídy, která žije v horní části Neapole, zatímco tu dolní ve středostavovských očích obývají nevzdělaní, tím pádem nezpytatelní, ne-li rovnou nebezpeční Neapolci. Tam dole bydlí i dračice teta Vittoria, ke které hlavní hrdinku nečekaně přirovná její otec, k němuž vzhlíží. Giovanna si vyslechne, že je ošklivá, a o tetě otec traduje, že kdyby mohla, zničí ho a s ním i celou jeho rodinu.

Zdrčená dívka se rozhodne tetu poznat – a teta si dá za úkol ujmout se její „citové výchovy“ a naučit ji zahlédnout pravou podstatu věcí, která dívce při naučeném vnímání vlastní reality uniká. Jenže Giovanně se tím pádem před očima roztrhne dosud důvěrně známá podoba světa, který pro ni rodiče připravili a jenž je ve skutečnosti utkaný ze lži. Tak se připraví půda pro iniciaci. A tak Giovanna postupně zjišťuje, že otec je matce celý život nevěrný, matka je slabá a silná zároveň – podle toho, jaké je zrovna Giovannino vlastní rozpoložení – a ona samotná krásná i ošklivá podle toho, jak se právě cítí. Zpochybněno je všechno včetně výchovy, otřesen je její vztah k mužům. Dívka, která dosud nejevilo větší zájem o město (dobře znala jen pár ulic), sestupuje nejen do hlubin Neapole, ale taky do těch vlastních.

Ústřední roli hraje náramek, který symbolicky putuje od postavy k postavě a rozkrývá zamlčené nebo pozmeněné varianty jednotlivých událostí, které se k němu vztahují. Všechno je to promyšlené, dokonale sehrané, vyprávění nepostrádá onu kadenci, kterou u Ferrante čtenáři milují – jenže tentokrát je příběh tak nějak obvyklý, byť psychologicky přesvědčivý. Svět dospívající dívky, která začne revoltovat, propadne, absolvuje pár nechutných sexuálních zážitků, pak se čistou horoucí láskou zamiluje do inteligentního studenta, který však chodí s dcerou tety Vittorie, je sice prezentován přesvědčivě, ale příliš nevybočuje z literárních schémat vázaných k dospívání. To je na druhé straně

možná způsobeno tím, že tohle téma jako by opravdu nabízelo několik opakujících se scénářů. V tomto případě je to dívka z lepší rodiny, která vlivem rozchodu rodičů na chvíli zvlčí a upne se k nevzdělanému, ale „autentičtějšímu a upřímnějšímu“ prostředí spodní vrstvy.

Atraktivní jsou spíše prostředí, do nichž Giovanna postupně proniká. Zajímavé jsou taky rozhovory s Robertem, do něhož je zamilovaná, který umí krásně promluvit o politice, svědomí, pokání i evangeliích. Zkrátka o čemkoli si jen vzpomenete – přitom je však ve vztahu k mladičké dívce, která ho okouzlí svou inteligencí a krásou, podivuhodně znepokojivý a ambivalentní. U této autorky je vůbec poprvé univerzitně vzdělaný člověk zároveň věřící, nebo to tak aspoň vypadá. Katolická tradice byla v jejím podání vždy záležitostí dolní vrstvy, přežitkem, zatímco ta studovaná se spoléhala na vlastní rozum, marxismus a vzdělání. Katolicismus byl v Itálii totiž příliš spojen s klerofašismem a představoval vzpomínku na Mussoliniho diktátorský režim, což bylo v rozporu s levicovými ideami, které hrdinové Eleny Ferrante obvykle zastávají. Teď jsme ale v 90. letech, olovená léta skončila – a Robert probudí v dívce touhu po spiritualitě jakožto prostředek, který jí má umožnit stát se lepším člověkem a tím se přiblížit své lásce. Nicméně nebyla by to Ferrante, aby „čistota víry“ nebyla jaksí znepokojivá, protože ji zkrátka prezentuje jen člověk, a ten ji může stejně tak využívat ke svým přesvědčivým rétorickým cvičením a ambicím. Roberto budí otázky a pochybnosti a stává se z něj skutečně nosný charakter.

Postupně se taky stává zajímavější postavou vedlejší figura Giuliana – Robertova přítelkyně, prostá sekretářka, kterou její kultivovaný partner s přáteli na úrovni nervuje a znejišťuje tak, že se z toho nervově zhroutí. Její vnitřní rozpor – sice ví, že se k němu nehodí, avšak tuší, že s ním by se dostala ze spárů Vittorie, která stabilizuje a zároveň představuje destruktivní prvek a nutí dívku zůstat v Neapoli – dodává knize dynamiku.

Díky těmto postavám klade autorka důležité otázky: Co to je vlastně sociální vrstva? Je možné vystoupit z ní, aniž bychom ztratili identitu? Je vůbec taková mobilita žádoucí, nebo má každý v rámci své duševní rovnováhy zůstat tam, odkud pochází? A nakolik jsou představy o těch „druhých“ pohodlný výmysl? A nakonec tu nejdůležitější: Jak můžeme znát společnost, v níž žijeme, když neznáme vlastní rodinu? Text přitom krásně ukazuje, jak moc nutná je vzájemná komunikace ve všech ohledech. V tomto ohledu je román velmi angažovaný. Na druhou stranu kladný efekt těchto otázek trochu shazuje podoba postav, která je přece jen trochu literárně ustálená a v mnohých ohledech připomíná figury z nějaké latinskoamerické telenovely.

Konec příběhu budí dojem, že by mohlo dojít k pokračování. Pokud bych si další knihy zakoupila, pak kvůli Robertovi a Giulianě (ačkoli je nutné poctivě dodat, že Roberto se v leccem podobá Ninovi z *Geniálních přítelkyní* a Giovanna má Eleniny rysy). Konec konců celé dílo spisovatelky jako by prostupovaly varianty těchto postav, témat a událostí – v prvních třech knihách se dokonce objevují některé motivy (panenky, zrcadla, vyšinití) a témata, která pak autorka rozebere v tetralogii: mateřství (jeho odvrácená strana), feminismus, marxismus, komplex původu, sociální mobilita, vztah mezi dominantnějším mužem a submisivnější ženou, rodinná a místní pouta, ženské přátelství, poněkud schematické zobrazování omezených násilnickým mužů nebo stejně zbedněných mužů z takzvané lepší společnosti, které páchají škody „svým dobrým vychováním“.

Ferrante jako by stále psala jedinou knihu – v té poslední je ale už patrné, že spoustu svých témat již výtěžila. Ačkoliv je její vyprávění opět dokonalé, čtenářsky přívětivé a jako obvykle pracuje s určitou mírou kýče, nezanechá už tak hluboký dojem. ■